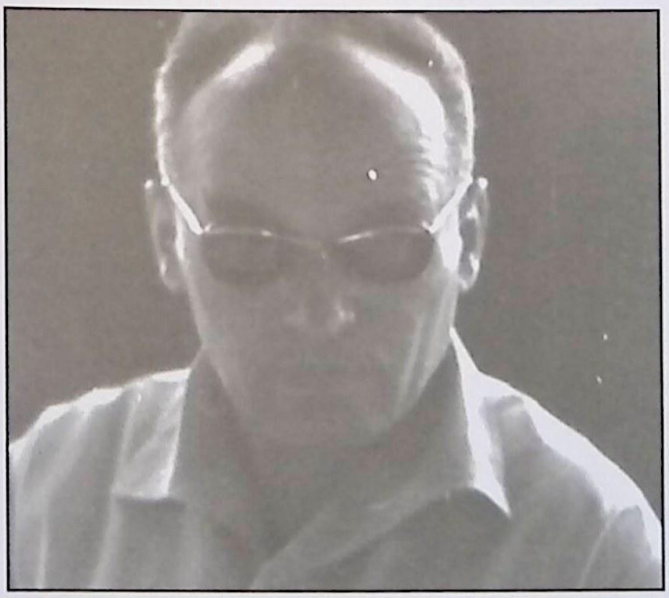
Prof. univ. dr. Ilie Moise

OVIDIU BÂRLEA - UN EXEGET AL FOLCLORULUI DIN ȚINUTUL PĂDURENILOR

În urmă cu un deceniu, la împlinirea a 90 de ani de la nașterea lui *Ovidiu Bârlea*, publicam în revista „Discobolul" un articol intitulat *Omul total al folcloristicii românești*, în care îmi exprimam regretul că una dintre cele mai complexe personalități ale etnologiei românești încă nu și-a ocupat locul pe care-l merită în istoria culturii noastre nici după două decenii de la moarte.

Acum, la centenarul nașterii sale, se poate spune că interesul pentru omul, cercetătorul, dar și prozatorul Ovidiu Bârlea a crescut simțitor, universitari de marcă și jurnaliști de excepție s-au aplecat cu știință și înțelegere asupra vieții și activității folcloristului născut în Apuseni, la Bârlești-Mogoș, în 13 august 1917.

Semnalul reevaluării activității științifice și literare a fost dat de cercetătorii din județul Alba, în 2007, prin reeditarea *Metodei de cercetare a folclorului* de către profesorul *Avram Cristea* – președintele Asociației folcloriștilor din Bălgradul Marii Uniri. Tot lui Avram Cristea îi datorăm și lansarea (în același an) a unui chestionar în rândul celor care l-au cunoscut pe Ovidiu Bârlea. Materialele rezultate au fost publicate, în 2008, în „Discobolul", revistă a Uniunii Scriitorilor din România – filiala Alba-Hunedoara. În spațiul generos oferit aniversării a nouă decenii de la nașterea lui Ovidiu Bîrlea (120 pagini) au semnat articole și studii de aleasă ținută nepoții folcloristului (Doina și Nicolae Danciu), prieteni apropiați (Ioan *Voicu Macaveiu*, Rodica *Jurca*) precum și o seamă de cercetători ai culturii tradiționale din România: Ion Buzași, I. H. Ciubotaru, Nicolae Constantinescu, Avram Cristea, Ion Cuceu, Virgiliu Florea, Ilie Moise, Antoaneta Olteanu, Viorica Nișcov, Helga Stein și Ion Taloș.

Ovidiu Bârlea

În deceniul următor preocupările privind viața și activitatea lui Ovidiu Bârlea sau reeditarea unor opere s-au înmulțit, demne de remarcat fiind publicarea corespondenței cu o parte dintre prieteni, membri ai familiei și colegi: *George Meninuc, Pagini de corespondență*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Elena Țau, Chișinău 2010; Ionela Carmen Banța, *Ovidiu Bârlea – ediție critică din fondurile documentare*, București, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, 2013; *Petru Caraiman. Corespondență*, vol. I, II. Ediție îngrijită de Ion H. Ciubotaru și Remus Zăstroiu. Introducere și notă asupra ediției de I. H. Ciubotaru, Iași, Editura Universității „Al. Ioan Cuza", 2016; *Ovidiu Bîrlea în corespondență*. Ediție îngrijită de Carmen Ionela Banța, București, Editura Etnologică, 2016.

În 2010 au fost retipărite două dintre operele fundamentale ale lui Ovidiu Bârlea: *Istoria folcloristicii românești*, Editura Aius, Craiova și *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B. P. Hașdeu* (în colaborare cu Ion Mușlea), apărută în București, la Editura Academiei Române.

Iordan Datcu a adunat în volumele *Ovidiu Bârlea: De la Ion Budai-Deleanu la Lucian Blaga* (București, RCR Editorial, 2014) și *Studii de etnologie*, I-III, (București, RCR Editorial, 2016), o serie de prefețe și lucrări publicate în mai multe reviste de specialitate. Același cercetător a publicat, în 2013, volumul *Ovidiu Bârlea – etnolog și prozator* (București, RCR Editorial) carte cu regim de „introducere" în opera folcloristului, iar Cristina Oancea a realizat filmul documentar *Ovidiu Bârlea – un destin între două lumi* prezentat la TVR-Cultural în 2012, în cadrul seriei „Povestiri de taină ale Apusenilor".

Un destin ceva mai generos a avut *proza* lui Ovidiu Bârlea rămasă în manuscris și publicată în 1999 (*Drumul de pe urmă*, Cluj-Napoca, Clusium) și 2001 (*Se face ziuă: romanul anului 1848*, București, „Grai și Suflet – Cultura Națională"). În 25 martie 2017, Asociația „Baia Domnilor" din Bucium (satul în care s-a născut mama folcloristului, Maria) a organizat la Muzeul Etnografic al Transilvaniei din Cluj-Napoca, simpozionul *Ovidiu Bârlea și buciumanii* prilej cu care Editura „Casa cărții de știință" a lansat opera literară a lui Ovidiu Bârlea, reeditată în patru volume: *Urme pe piatră*, *Șteampuri fără apă*, *Drumul de pe urmă* și *Se face ziuă: romanul anului 1848*. Așa au debutat, în ziua de Bunavestire, festivitățile prilejuite de centenarul nașterii lui Ovidiu Bîrlea – una dintre cele mai complexe personalități ale Apusenilor.

Două luni mai târziu, în 19 mai 2017, la ediția a X-a a Târgului de carte „Alba Transilvana" – desfășurată la Casa de cultură a sindicatelor din municipiul Alba Iulia – a avut loc lansarea volumului *Corespondență: Ovidiu Bârlea – Doina Blaga*, o ediție îngrijită și adnotată de dr. Andreea Buzaș, cercetător la „Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu" al Academiei Române. Volumul, apărut la Editura Centrului de Cultură „Augustin Bena" din Alba Iulia, redeschide „dosarul" Ovidiu Bârlea, restituind culturii române un model de cercetător, cartea înscriindu-se într-un demers clar de reevaluare a unui moment important din evoluția etnologiei românești.

Tomul al XXXI-lea al periodicului Academiei Române – *Studii și comunicări de etnologie* – dedicat împlinirii a 100 de ani de la nașterea lui Ovidiu Bârlea – aduce în atenția etnologiei românești noi pagini de corespondență cu cercetătorii *Helga Stein* și *Virgiliu Florea* – discipoli și prieteni apropiați ai folcloristului de la Mogoș. Împreună cu schimbul de scrisori dintre *Ovidiu Bîrlea* și *Ion Taloș (1963-1977)* – ediție îngrijită de Andreea Buzaș, cu introducere și note de Ion Taloș, care urmează să apară la aceeași editură generoasă a Centrului de cultură „Augustin Bena" Alba, corespondența publicată în paginile revistei *Studii și comunicări de etnologie* va încheia, în mare, editarea epistolelor trimise sau primite de Ovidiu Bârlea. O corespondență de o valoare inestimabilă care luminează aspecte mai puțin cunoscute legate de viața și activitatea celui mai important folclorist român din a doua jumătate a secolului al XX-lea.

Am convingerea că după publicarea întregii corespondențe cu și de la Ovidiu Bârlea – și, îndeosebi, după apariția numărului 235-236-237/2017 din revista „Discobolul", a filialei Alba-Hunedoara, a Uniunii Scriitorilor din România – imaginea acestei personalități atât de nedreptățite va fi complet schimbată. În locul unui individ dur, ursuz și distant – așa cum a fost adeseori etichetat – ne apare doar omul „înclinat spre ironie și haz", cum l-a caracterizat, atât de exact, cercetătoarea Viorica Nișcov.

Să mai spunem cititorilor revistei „Miorița" că zona cea mai dragă etnologului (desigur, după Apusenii săi) a rămas aceea a *Pădurenilor Hunedoarei*, pe care a bătut-o în lung și-n lat și despre care a scris studii memorabile.

La o distanță de 100 de ani de la naștere și aproape 30 de la plecarea „dincolo" (a decedat la Cluj în 7 ianuarie 1990) se impunea o reevaluare „la rece", fără patimă, a moștenirii lăsate de folcloristul din Bârlești Apusenilor, care trebuie să-și ocupe locul distinct în istoria disciplinei, la constituirea căreia a contribuit din plin. Figură emblematică a etnologiei românești, Ovidiu Bârlea, consideră acad. Sabina Ispas, „ne-a format și continuă să ne formeze prin oferta sa de carte. Prin ceea ce a publicat a acoperit aproape toate sferele de interes ale domeniului."[1] Iar profesorul Ion Cuceu de la Arhiva de Folclor a Academiei Române stabilește definitiv locul lui Ovidiu Bîrlea în folcloristica noastră din secolul trecut: „Nici un alt cercetător nu s-a mai ridicat la valoarea acestui moț, care a venit să-și doarmă somnul de veci, aici, la poalele Feleacului." (Interviu al Cristinei Oancea, 2012).

Acum, în anul centenarului nașterii sale, imaginea lui Ovidiu Bârlea se apropie tot mai mult de aceea de *„rege al folcloriștilor"* cu care l-a răsfățat, într-una din ultimele scrisori, fratele său – monseniorul Octavian Bârlea.

Note:

[1] Trecem în revistă principalele lucrări ale lui Ovidiu Bîrlea, tipărite în timpul vieții: *Antologie de proză populară epică*, I-III, București, Editura pentru Literatură, 1966; *Poveștile lui Creangă*, București, Editura pentru Literatură, 1967; *Metoda de cercetare a folclorului*, București, Editura pentru Literatură, 1969; *Din răspunsurile la chestionarele lui B. P. Hasdeu*, București, Editura Minerva, 1971 (în colaborare cu I. Mușlea); *Problemele tipologiei folclorice*, București, Editura Minerva, 1971 (în colaborare cu D. Caracostea); *Istoria folcloristicii românești*, București, Editura Enciclopedică Română, 1974; *Mică enciclopedie a poveștilor românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976; *Poetică folclorică*, București, Editura Univers, 1979; *Folclorul românesc*, I, II, București, Editura Minerva, 1981, 1983; *Eseu despre dansul popular românesc*, București, Cartea Românească, 1982.